

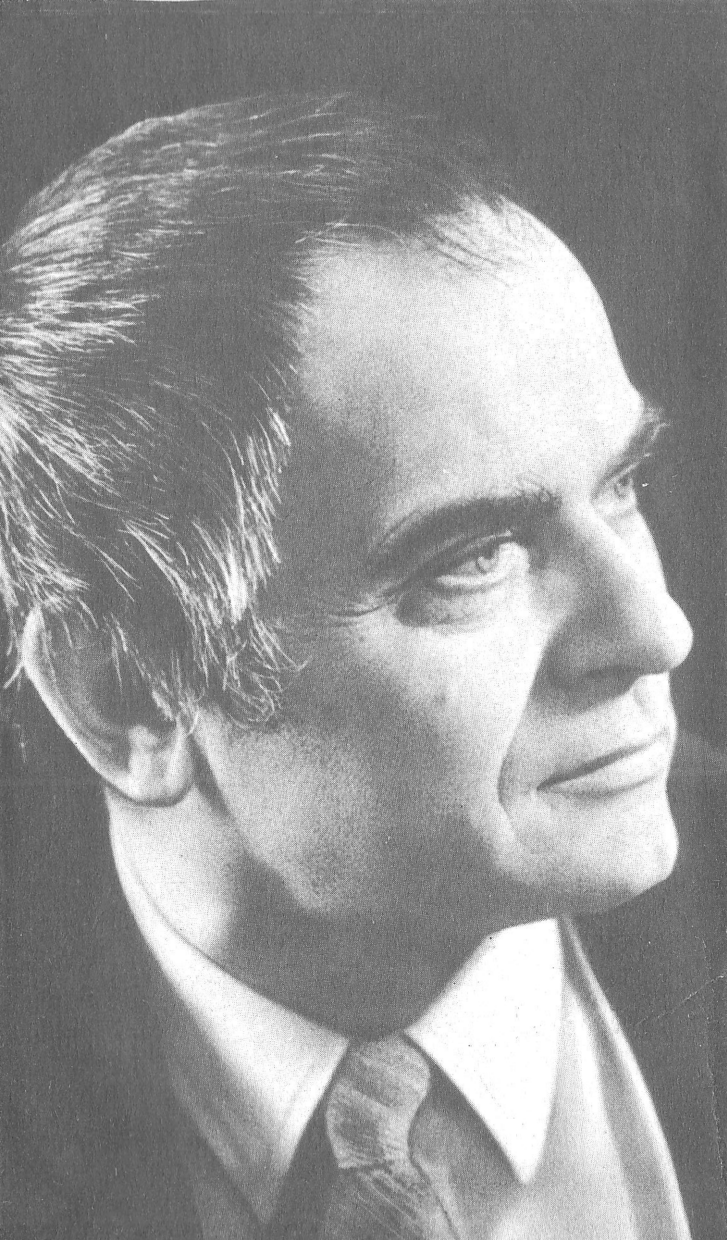
821/477/06

П 12

ДИМИТРО
ГАЗДІЧКО

Спіраль

ДМИТРО
ПАВЛИЧКО

Спіраль

Поезії

Київ
«Радянський письменник»
1984

У2
П12

Главный мотив новой книги стихов Дмитрия Павлычко, лауреата Государственной премии УССР имени Т. Г. Шевченко — верность родной земле; сквозь все разделы проходит образ матери. Особенность сборника, созданного по свежим впечатлениям от поездок в Афганистан и Париж, — в страстном утверждении принципов новой, социалистической морали.

Рецензент *П. М. Перебийніс*

П $\frac{4702590200-170}{M223(04)-84} 112.84$

© Видавництво «Радянський письменник», 1984

Ц

*ас
правди*

Франківщино! Моя висока земле,
З твоєї глини я, з твоїх страждань.
Засну, але ніколи не задремле
Твій дух, що наказав мені: постань!
То Вересень, що взяв мене від плуга,
Забрав батіг, а дав перо й папір,
То пломені ф́ранківського потуга,
То справедливий Довбушів топір.
Ти піднялась, як мати в ореолі
Болінь і мрій, з невольничих століть,
Натхнула мої мислі й руки кволі
Снагою, що зі штольні тягне кліть.
Співає осінь ніжно й журавлино,
До школи йде гуцульська дітвора.
Живи, моя опришківська родино,
Це празника твого прийшла пора.
Я твій листок. Я крил твоїх пір'їна.
Та ненастанно я вогнем гримлю,
Щоб не зазнала більше Україна
Ні розділу, ні темного жалю.
Щоб не ридала в скореному граді —
Загублена й самотня сирота,
А в ста народів ленінській громаді
Щоб сяяла, щаслива і свята!
Франківщино! Шевченківщино! Мріє!
Єдина ти! Безмежна навсібіч!
Візьми мене в те сонце, що зоріє,
З твоїх майбутніх золотих сторіч.

Ода комуністичній силі

Є така на світі сила,
Що врятує людський рід.
Нас та сила сотворила
З темних сліз та з чорних бід;
Не від Ягве чи Ярила,
А від молота й горнила
Освітила небозвід.

Сила та комуністична,
Нездоланна, як зело.
До всього вона дотична,
Всьому — світло і живло.
Справедливістю велична,
Знадна, чиста, дзвіноклична,
Як наскельне джерело.

Та потуга незглибима —
Суцця крові глибина.
Материнськими очима
В душу дивиться вона.
Чесного братерства рима,
Необірвана дверима
Сонця золота струна.

Ленін силою тією
Нас надихав на віки.
Як зерно в темноти глею,
Впали ми з його руки,

Щоб несли понад землею
Сонце, мир, добра ідею —
Комунізму колоски.

Ми не перші й не останні
В тій потузі — на землі.
Жадні до життя й захланні
Наші мислі й мозолі.
Ми злітаєм на світанні
З вогнища гулкої хлані,
Крилами б'ючи в золі.

Сила наша не зневолить,
Бо вона живим жива;
Ніжна — в прозолоті волоть,
Спрагла — в колосі жнива,
Вільна — в молодості молодь,
І невкірна — не відмолить,
А візьме свої права!

Землю прапори червоні
Осявають навкруги,
Підкоронні і нейтронні
Опадають хоругви.
Марші й ноти похоронні
Забиває в неба дзвоні
Пісня весняна з Москви.

Духом правди і свободи
Возледіяна вона:
Обпімітеся, народи,
Над вогнем свого вина;
Бережіть в обіймах згоди
Ясні зорі й тихі води,
Де Вітчизни дальна.

Час правди

Ми знаєм час народин Кобзаря
І час Каменяревого приходу.
І третій час, як Лешіпська зоря
Нас возз'єднала в імені народу.

Час України під одним крилом,
Час правди й справедливості нової!
Даремно гримотить злодійський лом,
Що розколоти хоче час надвоє.

Ми чуєм гул ненависті здаля,
Ми бачим: зносять на кострище дрова.
Та що нам чорна фанатична тля,
Як ми воскресли, наче «vita nova»!

Вже нас палили — вийшли ми з вогню,
Вже нас ділили — ми зійшлись навіки.
Вам не зробити сонцем порохню,
В кордони не закласти наші ріки.

Ми знаєм час братерства, а не звад,
Ми любим час єднання, а не зброї,
І не поверне вже ніхто назад
Час правди й справедливості нової!

Крилата брама

Мій Києве, щаслива нота
В твоєму голосі бринить —
Воскресли Золоті ворота,
Крилата брама йде в блакить.

Все як було. Бентежна з'ява.
В храм обернувся бідний прах.
І навіть погляд Ярослава
Поблискує на куполах.

Та ні! Те сяєво — не княже,
То світить не господній дім,
То золоте безсмертя наше
Палає в камені твоїм.

Це ті, що віднайшли дорогу
До тебе крізь дроти й вогні,
Мов криця із Кривого Рогу,
Застигли в молодій стіні.

Тонка, як листовина, цегла,
Порфіру червонястий шов.
Гримить у ньому кров полегла,
Братерства невмируща кров.

Хай клекотять навкруг вокзали,
Хай грають аеропорти,
Та ми ворота ці поклали,
Щоб у віки крізь них пройти.

Пройти під світлом аркоджним,
Як світло, дивлячись навкруг,
Пройти не з криком харалужним,
А з піснею — на вічний круг.

Пройти усім, хто вмер за тебе,
Хто потом золотив твій дах;
Крилата брама серед неба,
Зір космонавта — в куполах.

Мати

Клуб сільський. Чотири кроки — сценка.
В залі — дим гасниць і цигарок.
Там колись декламував Шевченка
Я — із Багадунки пастушок.

Був той залик більший від планети,
Голос мій мене в просторах ніс.
Яблуні стопчатівські й трепети
Виглядали кротко з-за куліс.

І крізь диму полотно прозоре,
Начебто крізь небеса вночі,
Бачив я голів безмежне море,
Поглядів печальних тисячі.

Я горів (чи так мені здавалось)
На вершині світу мов зоря.
Від мого серця відривалось
Пломенями слово Кобзаря.

Сушився жандарм коло порога,
Ксьондз хмурнів у першому рядку.
«А до того я не знаю бога!»
Перед ним і потім не впаду!

Я світився! Закликав ламати
Каземати пана й холуя!
Всі мені плескали. Тільки мати,
Тільки мати плакала моя.

Свято матері моєї — спаса,
Празник яблуні та калача.
Стерень вижовклих печальні пасма,
Скрики журавлиного ключа.

На пастівнику — лелечі зграї,
Ніби свічі згашені. Далінь.
Небеса як попільець на грані,
Скупаний в ріці, мов сонце, кінь.

Запах сіна від нового стогу,
Кукурудзи звареної мед.
Біла скатертина — краєм столу,
Краєм стріхи начебто замет.

Чистота. Блідий туман на сливах,
Наче на задиханому склі.
Золоті дари богів рослинних.
Мозолі. Ласкаві мозолі.

Все минулось. Ні, палають соти
Сяйвом кукурудзяного сну.
Мати усміхається. А сонце
Вигинає шию ворону.

В тій хаті, де не був ти відтогідь,
Вона одна коло вікна стоїть —
Твоя молитва й пісня колискова,
Вся повна світла, як сльоза воскова.

Вона стоїть і думає про те,
Що скоро сніг стежину замете,
Колодязь блисне дзеркалами льоду —
І важко буде їй ходити по воду.

Вона стоїть і думає про те,
Що яблунею скоро зацвіте
На цвинтарі коло самої брами,—
І важко буде їй поміж хрестами.

Вона тебе не жде, а ти з'явись,
Та оддала вікнові поклонись,—
В тій шибці, де ряхтить юга осіння,
Зосталося від матері проміння.

Рано-ранесенько дитину в садок
Ти несла в задумі натхненній;
Молода й невтомна, як вірша рядок,
Де навіки просяяв геній.

А дитина печальна була. В очах
Переблискував жаль і неспокій.
І стояв над містом твій кран, як птах
Однокрилий, важкий, високий.

Ти під вечір додому несла дитя,
Зморена, вигасла, начебто сива,
Мов за день проминуло твоє життя,
Без великого щастя й дива.

А дитина сміялася на руках,
Припадавши тобі до скроні.
І летів над містом твій кран, як птах
Блакитний, у злотній короні.

— Мамо, дивися, він знову летить!
— Звичайно! Він має могутні крила! —
І життя поверталось до тебе за мить
Казки, що ти для дитини створила.

Смереки

В пень загнана сокира татова
По топорище.
Смереки в наляку — задихані —
Тікають вище.

Пиля, як риба, прогинається
В кільце зубате.
А батько: — Ну, показуй дерево —
Котре зрубати?!

Я розглядаюсь, мов на ярмарку;
Я вибираю.
Здається, краща та смеречина,
Котре не скраю.

— Ось найстрункіша! — Ні, мій
хлопчику,

Шкода стрункої!
— Тоді та гарна, що виблискує
В сріблястій хвої!

— Тієї жаль! — Тоді та смалена,
В мохах від споду!

— Е, ні, небоже, тим сподіємо
Велику шкоду!

— Тоді та чорна, перекручена,
В смолі, як дратва!

— Тієї жалко! Підростатиме,
Та й буде платва.

— А та, що ніби свічка скривлена
Із парастасу!

— Е, ні, вона ще буде рівною,
Дай тільки часу!

Так ми ходили між смереками,
Смішні злодії.

— Гайда додому та подумаєм,
Прийдем з неділі!..

Мицуло сорок літ. Послухайте —
Шумить живиця,
Співає сонце, як відданиця,
А вітер гзиться.

Чого ж мені на цьому падолі
Так сумнувато?
Стоять смереки та й питаються:
А де твій тато?!

Бабуся з квітами

Стоїть у переході
Із квітами бабуся.
І я купив би квітку,
Та підійти боюся.
В руці горять, як свічі,
Три золоті лілеї.
Подібна ж та бабуся
До матері моєї.
Так, ніби з того світу
Прийшла, сумна й змарніла.
Була коса русява,
А стала біла-біла.
Од світла квітів сяє
Її чоло труженне.
Вона мене не бачить,
Хоч дивиться на мене.
Я запитати хочу
(Бо то ж вона достоту!):
Та як же це ви, мамо,
Зійшли в таку нуждоту?
Не можу відступити,
Не можу запитати:
Де ваші діти, мамо,
Де рідні супостати?!
Горять лілеї-свічі,
І серце догоряє...
Її синочок збоку
На виручку чекає.

Весняна балада

Сяяла черешня над горою,
Зблискувала цвітом, як алмаз.
Викрав я на мент в солдата зброю —
Хлопчик — ну, стрельнути хоч би раз!

Випалив я в стовбур. Спіговиця
Пелюсток обсипала плече...
Вік пройшов, і нічим розплатиться
За злочинство, що в душі пече.

Ще цвіте черешня та сьогодні,
З кулею під серцем ще жива.
Прилітають пелюстки холодні,
І горять від них мої слова.

Яблучне вино

В плат полотна загорнуті лісниці.
Вертлюг скрипить, і важко стогне прес.
Плин яблучний, мов стебла павутиці,
Загвинчується в глибини небес
Лункої мідниці, дзвенить, дзюркоче,
А потім звільна падає — кап, кап...
(Так опадає серце парубоче,
Відчувши несподівано єдваб
Дівочих рук). Булькоче, грає брага.
Гарячий сопух зчавлених плодів
Спиняє дихання. В бочках наснага
Тихцем співає голосами дів,
Прелюбодійних мавок, що весною
У дичок обертаються й цвітуть...
Пахтить вільготністю лісів масною
Димлива, золотиста каламуть.
Гумові трубки для ферментування
В чопах — пеначе хоботи. Смола
Тримає дух. Зозулине кування
Вчувається в ударах. Спроквола
Кують наповнені вином барила,
Вночі, як сови, гухкають... А вже
Сніжниця, мов лошиця білокрила,
Під голим лісом вушками стриже.
Йдуть празники, співаючи, здалека.
Господар пробує дзвінке вино,
Як скрипку музикант. Вібрує дека
Незримої душі — пучкам чутно!

Вже звіздарі сідають до застолля
На цілу ніч (А в «Ладах» — антифриз!)
Тече вино, щоб не цуралась доля
Лише того, хто з буйності підріс.
В руках важких поблискують янтарні,
Гранчасті пугарі. Ще з гладунця,
З коновки п'ють, і світять, як ліхтарні,
Крізь киптарі — запалені серця.
І в темностях шаліють обороги,
Де пахне сіно груддю молодиць.
І виростають у святоші роги,
А ратички — в невинних янголиць.
А в затишку, за хатою тісною,
Де по заметі сніг жене, як ртуть,
Чорти цілують мавок, що весною
У дичок обертаються й цвітуть.

Вогонь

Посеред степу — скирта соломи,
Двоє на пій — молоді, як пилок.
Йдуть літаки на аеродроми,
Дивляться заздро з темних стежок.

Дивляться зорі і музиканти,
Що небесами проходять не раз.
— Гляньте, маестро! Сестро,

погляньте —

Скирта палає, мов дороговказ!

Посеред степу радісна стріча.
Два мотоцикли стоять, як воли,
Ждуть на господарів цілі сторіччя
І заростають вовною мли.

В місячнім сяйві біліє сорочка,
Руку тримає юнак на груді;
Сам же подібний до колосочка,
Що нахилився в трави руді.

Щастям здивовані та безборонні
Перед очима космічних музик,
Любляться двоє. А світ у бетоні
До хлібодарного поля приник.

Добре він знає, добре він чус
Сонячну силу в тому вогні,
Що серед степу на скирті ночує
І не стає в короткому сні.

До валка пшениці

Пагорбами та долинами,
Та рівнинами найрівнішими,
Та пустирищами полинними,
Та долонями найчорнішими,

Та морями, та океанами,
Та саванами спопелілими,
Та слідами ракет збілілими,
Та асфальтами окаянними,

Та гірськими дорогами й скелями,
Та конференц-залами й келіями,
Та розкриллями лижника й птиці,
Та проломинами серць болящих,
Та шшилями думок роботящих
Пролягає валок пшениці.

Всю планету злотистою биндою
Обшивають стеблини збіжжя.
Над душею мосю пробитою
Мерехтять, як надія найбільша.

Йдуть валки, як гучні віадуки,
Йдуть, неначе сяйністі ятері.
В них сплелися колосяні руки
Мого батька й моєї матері...

Порятуй же ти нас, володарю
Всюдисуций, пшепичний, безмежний,
Укріпи миролюбною згодою
Світ розбурханий і розбентежений!

Ти не дай серцям отемніти,
Не введи нас в атомне грозя,
Благородних не побий гнівородними!
Планеті не дай розколотися!
Ти в коші росяного колосся
Неси нас понад безоднями!

Шукаю в очах поета
Доброти та довіри.
Маленька наша планета,
А підлість не має міри.

Нам з нею довічно битись,
Нам перемагати дано.
Поет — мій товариш і витязь;
Ми спільно несем знамено.

Ти знаєш, мені не байдуже —
Карпати чи Каракорум.
Дивися на мене, друже,
Відверто — ціложним зором.

Якщо поміж нами буде
Триматись неправда й лють,
То як тоді житимуть люди,
Що наших поезій ждуть?!

Рядок вірша

Згадавсь мені рядок одного вірша,
Який колись я в школі написав;
Загублений у пам'яті, з'явився
Він раптом, як осколок, що його
Носив у тілі фронтовик роками.
Давно забутий вибух почування
Жив у мені уламком і тепер
Кольнув зненацька. Ні, не пропадас
Дитячих років чесність і жага!
Наївний і немудрий то рядочок,
Тепер такого, мабуть, я не втну,
Але, як той солдат, що, давні болі
Пригадуючи, тішитися життям
І гордість має з того, що ні разу
Не відступив од кличів бойових,
Так я радію, що мені болить
Оте ж таки, що змалечку боліло,
Що не соромлюся свого рядка,
Наївного й немудрого, але
Правдивого, немов душа дитяча.

Жадаючи лиш слави й пишноти,
Плекаючи лиш самолюбства мову,
Так славно й плавно обернувся ти
В нагробок свій,
у постать мармурову.

Затвердло серце в гранках, наче брук,—
Хтось там даремно вішає антени —
Не висилає болестей ні мук
Єство твоє камінне і студене.

Ти вмер. Из мarmуру стираю пил.
Приношу квіти і стою над ними.
Бо ж я, буває, чую із могил
Боління, що з собою побратими

На той світ забирають. Так невже
Мертвіший ти за прах людей
справдешніх?

Мовчи!

Болящих слава береже,
Болящих нині і в літах прийдешніх.

Чого ж я біля тебе так горю,
Чому тобі пробачити не годен
Смерть передчасну і нікчемну прою
За почесні, за млість високих сходин?

Бо я тебе любив! Тепер люблю
Любов свою притоптану й прив'ялу.
Ятріє в ній — хай з поблиском жалю —
Непогасенне сяйво ідеалу.

Це тільки рана, начебто від скла,
Що в кров зайшло, і кришиться, і коле...
Живиця із смереки потекла,
Та вся вона не витече ніколи.

Мій болю, я вже посивів,
А ти ще не переболів,
Я вже потріскав, як скала,
А ти ще не спаливсь дотла,
Я перебачив стільки див,
А ти ще не пересудив,
Не перемучив, не дожер
Мойого серця дотепер!
Невже найглибша глибина
Душі — це ти, журба, мана,
Пекуче нездійснення мрій,
Невже зі мною, болю мій,
У темну тісняву труни
Підеш ти? Боже борони!
Тут вирви з мене зізнання
Найшотаємніші — за дня,
Допоки ти від темноти
Не встиг ще в хроба перейти,
Допоки я не захолов,
Пали мою ледачу кров!
Живцем пали, як віск, як лій,
І вознеси, і возлелій
На згарищі мого єства
Огненні, молоді слова!

Натхнення

Натхнення -- то гроза. Ятріс кров,
Правдивих почувань ревуча злива
З душі змиває пилюги покров,
Мигоче думка руйнівна й сяйлива,
Як блискавка — вогонь і світло йде
В одній словесній непохопній плоті,
Згоряє те, що брехнями гуде,
А сяє те, що в істині й скорботі.
Коли ж минає творчий хмаролом,
Змерзає дух, згубивши високості,
Як той пастух, що в полі за селом
Під бурєю стояв і змок до кості.

Слово

В Угорщині, де грає мова Аді,
Потужна, мов орган, але для мене
Незрозуміла, я ходив печальний
І велетенське місто над Дунаєм
Наслухував — так пасічник під весну
До вулика натужно припадає
І слухом гуд життя вбирає в себе —
Втім, несподівано почув я слово,
Таке мені близьке, щемливе, рідне,
Що затремтів. Не вухом, а струпою,
В душі папнутою, його впіймав я
І разом з ним неждано засотався
У звукопади, шелестіння й дзвони
Розмов неясних. Незбагненна річ —
Було те слово, вчуте в Будапешті,
Із лексикону матері моєї;
Закинуте, забуте й випадково
Одпайдене, воно мені явило
Мене самого — з тих часів, здається,
Як з Довбушем гасав я на Покутті,
Та панські замки розбивав за літа,
А потім з товариством зимувати
В малярські сторони ішов... Моя
Печаль розпалась, як стара косиця,
Понад рікою зблиснули мости,
Сяйним крилом не чайка, а зигзиця —
Змахнула з мене порох самоти.
Будівель сивих кам'яні огроми,

Мов скелі, відкривали потайше
Нутро, і, ніби смерекові строми,
Дахи готичні кликали мене.
Трамвай дзвонив, немов цвіркун у житі,
І пахнув ялівцем автомобіль.
Із п'єдесталів люди знамениті
Вдивлялися у мій прадавній біль.
Мій топірець у пишнім магазині
Хтось продавав, хваливши окуття.
Я одвернувся. Гори ж мої сині,
Моє життя, та ні — переджиття!
В благословенній молодій розраді
Я вчув снагу, котра готує злет.
З душі мені вміхнувся Ендре Аді,
Скорботи речник, світовий поет.

Краків

Грає прадавню тривогу для мене
З Мар'яцької вежі сурмач.
Це Польщі душа. Це благословенне
Сонце, прозріле крізь плач.

На Вавелі тиша. Чути, як б'ється
Міцкевича серце трудне.
Це світло ніколи в мені не минеться,
Ніколи цей грім не засне.

Словацький! Так ось перед ким на коліна
Я став би — вогненного слова тяжа.
Темна й маленька його домовина,
Та вища і ширша за небо — душа.

Королі та поети. Байдужість і спрага.
Прах і снага світова.
Ятріс в граніті Костюшка присяга,
Як піт на чолі в жива.

Я місця шукаю на Віслі зеленій,
На плитах вокзальних, біля тої стіни,
Де плакав Стефанік, скорботності геній,
Пробитий сльозами Галичини.

Чую польської мови лагідні дзвони —
Шелескотливий кришталь.
Дивлюсь — виплавляють молоді Ягеллони
З руди криворізької сталь.

А ми ж ту руду наскладали шаблями,
Шукаючи волі — не мсти.
Магнатами гнаної та королями,
Там польської крові пласти.

Добре, що все те минуло. Ми — браття,
Навчила нас жити земля;
Сяє братерства святе рукояття
Від крові і мозоля.

Кав'ярні співають і цвітуть медоноси,
В небі — бджолиний салют.
Каміння гуде різьблене, репапе, босе —
Веселиться краківський люд.

Народу цього не міг залякати
Пі меч, пі з Освенціма дим.
Червоні дахи, мов робочі плакати.
Орлині знамена пад пим.

Краків — зірниця світанку, jutrozenka *,
Деся так він далеко, в юнацькому спі...
Там Ленін проходить на вечір Шевченка,
І крок його чути мені.

---

* Світання (польськ.).

Я в кожному камені знайду
Більмо заховане, а в ньому
Зорі моєї голий погляд.
На кожному полі я впізнаю
Свій колосок серед колосся —
Він, схилений, у землю світить.
Я в кожній пісні вчую ноту
Душі своєї — соплічаний,
Шершавий подих. Оддалік
Побачу в кожному будинку
Своє вікно — там скалка сонця
Стримить із шибки, мов бджолине
Жало, в тверду долоню вбите.
Ридання кожне й кожен плач
Скипить важкими бурунами
Страшної повені, що рве
З-під мого серця корінь крові.
Так житиму і так я жив,
Цим світом пійманий навіки.

Не пам'ятаю коли я жив
Може тоді як батько ходив за плугом
А я водив коней
І вихоплював босі ноги з-під незрячих копит
А може тоді
Як на львівському тротуарі
Спалахнув од власного вірша
І гарячим попелом розсипався
по слідах Франка
А може це було вчора
Коли я зайшов у дніпровські води
Плюнув на князя що стояв на березі
І схопившись за свого бога Перуна
Скинутого з гори
Плив до незнаного моря.

Між яворами

Йдуть явори мої в колоні,
Як воїни через лани;
І котяться листки червоні,
Мов одірвалися вони
Від серця, що погасло в кроні
Під синім вітром далини.

Розвіялись листки в блакиті,
Обірвапі з болящих ран;
І рожевіє на рокиті
Ледь зримий, молодий туман;
Йдуть явори — серця розбиті,
А вітер грає, мов орган.

І я ступаю поміж ними,
І відчуваю: з жил моїх
Зриваються слова і рими,
Мое життя, мій плач і сміх,
І все листками вогняними
Летить у безвісті доріг.

Мене злякала сивина
Така вже біла, аж прозора.
Вона була ще юна вчора,
Ця жінка, ця кохана змора,
Ця тінь моя й моя випа.

Вона мій страх спостерегла,
Вона мій паляк зрозуміла,
Але від болю не зніміла,
А посміхнутися зуміла,
Вся ніби в усмішку зайшла.

Зайшла і кликнула мене
В свої доброті сіяння.
Було солодше від кохання
Моє печальне покаяння,
Моє ридання мовчазне.

Танець Гоголя в Римі

«...как только повернули мы налево от дворца Барберини в глухой переулок, он принялся петь разгульную малороссийскую песню, наконец пустился в пляс...»

*П. В. Анненков.
«Н. В. Гоголь в Риме летом 1841 года»*

Рясний гопак від площі Барберіні —
Душа клекоче, летється через креш...
Ах, наче сестри, полохливі тіні
На білосніжній мармуровій рині
Благають: не танцюй же так, бо вреш!

А він каміння теше каблуками,
Як ніжинський підпилий басаврюк.
Фонтани мовкнуть, що гули віками,
І розступаються печальні храми
Від помахів осатанілих рук.

Танцює бог в гріховності веселій,
Творець натхненний, дивний чоловік.
Виходять кардинали з пишних келій,
З'їжджає з Палатину Марк Аврелій,
Щоб глянути на цього звіддалік.

Деся там далеко, на Україні, дома
Голота з корчми так безбожно йде,
Так люто витанцьовує сірома;

Величний Рим (maxima rerum Roma)
Від гопака полтавського гуде.

А може, то шаліє дух Остапа
В юрбі сутан, ксьондзівських темних ряс;
А може, до верховного сатрапа,
До Інквізитора, що зветься папа,
Танцюючи, йде в полум'ї Тарас!

Танцює Гоголь! Чуєш, Риме, чуєш?!
Я не боюся вже твоїх катуш!
Мене не спалиш і не залінчуєш,
Не обкрадеш і не перетанцюєш,
Хоч сам зійди в ловитву мертвих душ!

Та ні! Про Рим не думає Микола
Васильович! Який до чорта Рим!
То Русь його пече, вогненпочола,
Сяйлива й струп'яна, потужна й квола,—
Будущина під мотлохом старим!

Навприсядки коло стовпа Траяна —
Це — як молитва й пострах за слова
Цілющі, що від них вітчизна-рана
Загоїться, і стане Русь кохана
Осяянням вселюдського єства!

Там, біля мармурового осердя,
Імперій мертвих, що згубивсь їм лік,
Танцює геній з надміру безсмертя,
Танцює з горя бог, і шкеребертя
Від щастя йде нещасний чоловік.

До Маяковського

Я, обдертий у тернових пуццях
Сумнівів, жадань і суєти,
Хочу знову до джерел цілющих
Сходами твоїх поем зійти.

Я на них, немов на ескалатор,
У лінивстві вбогім не стаю,—
Хай, мовляв, несе поет-новатор
І мене у новизну свою.

Не одне на тих високих сходах
Зжалюгідніло поетеня,
Не одному там заперло подих
Після хореїчного коня.

Гупаю — аж рвуться черевики,
Весь — надія й болісний нестрим.
Зацвітають сальви і гвоздики
Над багнетами залізних рим.

Лорку я люблю й Аполлінера,
І Богдан Антонович — мій поет,
Але ти, як серця хромосфера,—
Крив, що кличе радісно — вперед!

Хочу бути й вибути — собою.
Та живе в мені твій гнівний ген:
Чуюсь добре лиш на полі бою,
Під вітрами ленінських знамен.

Можна жити, як святець у ніші,
Шелестом плаксивих молитов,
Можна так сплітати тихі вірші,
Як сплітає сіті птахолов.

Але крил чужих мені не треба,
Я свої плекаю — від хребта.
І мене втинає в нішу неба
Мого часу блискавка крута.

Мова, що тобі сурмою грала,—
Музика моїх нових зачатъ.
Світ мечі перекував на рала,
Треба танки ще перекувать.

Та не з поетичного обозу,
Де в моторах кров, а не гудрон.
Ти любив позицію, не позу,
Слів патрони, а не слави трон.

Ти — Життя, од плісняви обдерте,
Запахує, як весняний грім.
Тій весні не згаснути й не вмерти,
Що збудилась гуркотом твоїм.

Чую, чую під ногами землю —
Дорогу й пекучу, мов черинь.
Все твоє, страждаючи, приємлю —
Гаряч слова й кулі гарячинь.

Ярослав Івашкевич

Івашкевич помер. Похитнулася твердь
піді мною.
Наче свічка, зима засвітила на всю долину.
Вмили, втерли його білиною льняною, тужпою,
У шахтарське вбрання одягнули, поклали
в труну.

Так небіжчик велів. Працювати зібрався
до штольні.
На поновне життя ще й туди заробляти пішов.
Як метафору, смерть сотворив
і думки непрестольні, мозольні, крамольні
Вклав у темну жальбу, в неоплакану
польську любов.

Івашкевич помер. В українській землі
від скорботи
Стрепенувся отець — всиротілий,
зажурений прах.
Батьку, житиме він!
Не згасити, не вбити, нічим не закрити
і не побороти
Того світла,
Що йде з вістуванням життя й доброти на устах.

Того світла — віки. Того сяйва —
космічні потоки.
Івашкевич помер.
Він сумний був, неначе любив помирати. Але ж

У скорботних словах почування плекав
яснооке, високе, і, мов древні пророки,
Розтинав рубежі, і народ до народу виводив
з-за меж.

Світ ясніший стає від його золотої печалі.
Доки світу цього, Ярослав Івашкевич не вмере.
На братерства огні ми ламаємо царські
і панські позосталі скрижалі, а далі
Палим давню злобу і ненависть,
мов лахміття старе.

Він між нами стоїть. Височезний.
Навчає кувати
Те поновне життя, що дається на тисячу літ.
Три народи за ним заплачуть,
а читати, співати, празникувати
Буде людство той день,
коли він появился на світ.

Нагайка Салавата Юлаева

Мій друже, дорогий Мустаю,
Все забувається, але ж
Я Салавата пам'ятаю,
Мов совісті твоєї креш.
Він як тверда земля, що гострить
Моєї думки чересло.
Люблю його вогненну постать,
Його коня, його сідло.
З дніпрової старої кручі
Дивлюсь на нього. Він летить.
Під копитами — хмар онучі,
В руках нагайка миготить.
Ах, той гарапник, до зап'ястя
Прив'язаний, — то панський меч,
Та скільки в нього помсти й щастя
Вплітає гнів, повстанський смерч!
Стоїть цариця на припоні,
Мов кляча прогнута, а він
Б'є по очах та по короні,
Гарапником січе врозгін.
Аж обсипаються рубіни,
Смарагдом зблискує нагай.
Оце за муки України,
А це за твій страждений край!
Посвистують нещадні леза,
Нагайка вперше рве пільму.
Це за Радищева, а це за
Росію, замкнуту в тюрму.

З нехвалими капчуками
Я все життя веду війну,
Та піднімаю над віками
Оцю пагайку дротяну.
В ній — непогора блискавиці,
Нехавість до брехні й заков.
В ній запеклася кров цариці
Отруйна, лицемірна кров.

З

*адвижений
в будущину*

Не жалую, що я обрав тебе в дозорці
Душі свої. Ти нагайки не жалій.
Не дай мені спочить на полудневім сонці,
Не дай здріматися в непевності нічній.

Не маю сил твоїх, та все ж не зовсім квола
Моя рука — джаган бере легцем вона.
Так піднімай свій бич важкий, немов кодола,
Хай додає снаги, хай душу протина.

Я добровільно став на це каміння люте,
Запалений твоїм трудом назавсїгди.
Не дай зледáцїти, не дай мені заснути,
А як засну — не бий: не встану, не буди!

До матері

«...був дощ, я був голодець, не їв обиду, не обзирався, тільки почувши, що мама вмирає, як стій побіг піхотою до Нагуєвич».

Іван Франко

Стежки в село з Дрогобича — додому,
Неначе упряж кам'яна стежки.
Вони горять від палахтіння грому
І водами шумлять, як лотоки.

Вмирає мати! Поспішишь, Іване!
Як добіжиш — воскресне, відживе!
Біжить хлоп'я, а дощ, немов кайдани,
Волочиться й дитячі ноги рве.

Мій хлопчику, біжу я за тобою,
Прибитий блискавками днів твоїх.
Ти постоїш над матір'ю слабою.
Вона помре. Але не вмере твій біг.

Ти будеш бігти крізь палючі плови
До материнських передсмертних сліз.
Ти будеш квапитись, рвучи закови
Запліснявілих мислей і заліз.

Мов кінь під батогами, будеш гнати,
До болю звикнувши й до лютих плей.
Ти будеш бігти, бо вмирає мати!
Піт прожере тебе до дна очей.

Але не вмре гарячка невсипуща,—
Твій ревний поспіх, твій шалений кван.
Життя глогаста й ненаситна пуца
Здерє із тебе мрій твоїх єдваб.

А далі — обдерє мужицьку шкіру,
Одначе ти не спинишся й на мить.
Не чутинеш, як, віддана в офіру,
В червоних стягах кров твоя гримить.

Запряжений в стежки свого краю,
Рвонеш ти Україну, наче віз.
І, повен титанічного відчаю,
Спагу вкладеш у дзвін її коліс!

Тягнутимеш її з важкої твапі,
Йй одімкнеш заобрійні світи.
В бігу впадеш на шлеї полум'яні,
Навчивши запрягатися й тягти...

Та вже твій крок дудніти буде далі,
Немов ракетні гуркоти в степу.
Він рватиме запони із печалі,
Як павутину лоскітну й сліпу.

Всі мертві під стіною вогняною,
Живущі всі на сонячнім крилі,—
Ми чули й чуєм, як живе лупою
Твій біг у пульсі нашої землі.

Іван Франко
перед скульптурою
Мікеланджело
Буонарроті
«Мойсей»

Він дивився на мрамур важкий,
На кряжисту поставу пророка:
Оп де сила, що поглядом кий
Обертає на гада вмлюка.

Та чи може зі скелі вона
Патерицею вигнати воду?
Та чи є в ній скорботна вина
За печалі й нестатки народу?

Ні, не видно отруйних слабин;
Ця душа — патетична лілея.
Справедливості кров, як полин,
Не прив'ялює жили Мойсея.

Чи то світло, чи ріжки бика,
Чи то знак сатанинський, чи овній?
Все надлюдське з'єднала рука
В тій натурі низькій і верховній.

Та чи може цей богопастух
Поклонитися горю? Не може.
Не дозволить покірності рух
Ні звіряче начало, ні боже.

Ця фігура пружка й молода,
Приготована наче до скоку,
Ця, мов той водоспад, борода,
Що вдоволенням грає нівроку, —

Все приховує волю грізну,
Що не знає зневіри й розпуки.
Посилає сипів на війну,
А за ними: «Шикуйтеся, внуки!

Що таблиці святі! Єрихон
Ми зруйнуєм без помочі бога!
Вічна молодість — то наш закон.
Самолюбство — то наша дорога!»

Але там шакаляче виття,
Там здихає народ на жароті,
Там не гордощів, а співчуття,
Серця треба там, Буонарроті!

Він дивився на мрамур живий,
Вже заходячи з іншого боку;
Он скорбота страшна — хоч завий —
Протинає болящу опоку.

Справедливості темна жага,
Що розбуджує в пісках джерела,
Не від бога, не від батога,
А від правди така невесела.

То запону правічної тьми
Патріарх продирає очима.
Що він бачить? Небесні дими?
Ні, то людськість, огнем одержима.

Здогадався могутній Мойсей,
Що вдурив його хитрий Єгова!
Як від спеки потрісканий глей,
Палахкоче душа мрамурова:

«Чи не згубну вказали нам путь
Кровожерні, старі адонаї?
Бо хіба ж то не люди живуть
В ханаанським обіцянім раї?

Так за віщо ми маємо їх
Повбивати й повергнути в тління,
Їхні сльози спалити, а сміх —
Закувати в сійнисте каміння?!

Чи ті люди, що потом своїм
Світ зачали в сухім безджереллі,
Заслужили на трійливий грім,
Що так підло вбиває в пустелі?

Чи незримо проміння та звук
Наших сурем скарає раптово
Їх за те, що нажилися мук,
Що інакше в них мовиться слово!

Як не дав ти святої мети,
Не давай мені, господи, влади!
Вбий мене! Я не хочу вести
До війни, до руїни й заглади!

Обертаєш отруйне гаддя
На тернові куці край дороги,
Та чи дав мені силу вождя,
Чи лиш познак — баранячі роги?!

Я люблю свій народ, та йому
Не здобути свободи злобою.
Я поклав ту любов, як тюрму,
Надовкола і понад собою;

Я ненавиджу житло тісне,
Та його розвалити не смію,
Бо впаде, й мою душу зімне,
І розчавить безсмертності мрію.

Я зрікаюсь тебе. Я поб'ю
Приказань твоїх чорні граніти!
Я не хочу в чужому раю
На вселюдській ненависті сквіти.

То не бог, що скрижалі свої
Шле обранцеві — тільки одному,—
А всім іншим братам — нагаї
Та гіркої печалі оскому.

Наш закон — то братерство нове.
Наша путь — не під мури чужинні.
Доки туга нам серце порве,
Будем жити на власній пустині.

З-під мертвотного, злого пласта
Ми добудемо пахощі глиці.
Будем тут будувати міста,
Випікати свій хліб із пшениці.

Будем тут піднімати сади,
Винограддя чіпляти на зорі.
О, даруй! Добротою суди!
Ти нас любиш! Любов'ю ми хворі!»

Так Франко на каміннім чолі
Прочитав і невірство, і скруху.
Біль, що гне його вік до землі.
Вираз власного сумніву й духу.

Він здригнувся. Не міг відійти.
Та вже далі дивитись незмога.
Надовкола — пужденні хрести,
І немає Мойсея, ні бога...

Кардинали, і юрми калік,
І все лицарство римське жебраче,
Замовчіть! Там стоїть Чоловік.
Він не плаче. Хоч знає, що плаче.

Тільки стогін. Що в ньому жие!
Тільки слово закуте в оброті:
«Нащо вклав ти у камінь моє
Серце болісне, Буонарроті?!»

Живи, Іване, сину Якова

I

Коли Тарас помер і думали царі,
Що буде супокій на Пруті й на Дніпрі,
Що темні бунтарі — рутенці й малороси —
Зніміють, як вовки в зачиненій норі,—

Тоді горів огонь в одній карпатській кузні,
А ковали з вогню виймали білі кусні
Заліза, й молоти гриміли замашні,
І дзиндри бризкали на піл і стіни грузні.

Там, у закутині, сидів хлопчак. Йому
Призначено пройти ядушливу тюрму,
Спалитися в труді, неvigасно спашнути
І вогняним стовпом вести народ крізь тьму.

Висіла чорна ніч, немов попівська ряса,
Темнотами весь край повитий опояса,
Та хтось таки прийшов і горно розпалив
У кузні бойківській від пломеню Тараса!

II

Закачавши штани, він бреде по воді,
Аж на хвилі кладе свої скроні руді;
Він іде по ріці, по зеленім Стрию,
Протинає прудку та шумливу струю;
З підбережних печер та з-під гатей-кашиць
Витягає кленів, та пстругів, та плотиць,

Все на берег летить: «Гей, Василю, лови!»
(А Василь — то Щурат, догадалися ви!)
Головень у руці — животатий ковбан.
«Гей, Василю, лови, щоб не вдарився пан!»
Щось там б'ється хвостом;

Як вогонь плавники.

«Пане графе, апу, вилітайте з ріки!»
Пан Бадені летить, ох, летить до мішка,
Мерехтить орденів золотиста луска.
А за ним, а за ним — пан посол, патріот,
Як у сеймі, було, він роззявлює рот
І мовчить, мовчкома голосує за те,
Що пан цісар йому по-німецьки сплете.
Ох! Це щука! Ну, звір! А ходи-но сюди!
І зубастий монарх вилітає з води.
«На, Василю, дивись, — ненажерність німа,
Зуби, паща, живіт, лиш корони нема!»
Блиск в повітрі — це хто?

Святоюрський отець.

Скаче, гнеться, горить молодий товстунець.
А за ним, а за ним — не форець, не плотва,
Залітає в мішок все дрібніша панва.
Запливає рибак в плеса та в ковбури —
«На, Василю, лови, та за жабри бери!»
Риба, риба пішла, сяє риб'ячий лет
Від хрестів, галунів, орденів, еполет!

III

На вулиці вечірній, де з вікна
Франкового текло печальне світло,
Причаєний стояв я і дивився
В нутро кімнати, ніби мав зайти
Господар давній у музейну тишу
Свого дому... Ось він увійшов,

І я побачив сивизну руду,
Мов іскрами обсіпане, волосся.
Чоло високе, очі, повні суму,
Вишивану сорочку й руки, руки,
Немов для свічки складені. Франко
Тримав буханку хліба під пахвою,
Але не міг ніяк її покласти
На стіл, бо руки сплетені були,
Мов ялівцю коріння вузлувате...
І впав йому той хліб кудись на землю,
Коли він з болем лікоть одхилив,
Немов крило скалічене... Трамвай
Прогуркотів і видиво скорботне
В своїм вікні поніс, а я zostався,
Пробитий променем з того будинку,
Розпукою вмурований у брук...
Де ж ви були, мужі мого народу,
Коли зів'яла в того сила рук,
Хто наше поле вичистив од глоду,
Хто з нього виніс гори каменюк,
Хто вирівняв та виорав жахіття
Дідівщини — жагою власних мук,
Хто дав нам хліба на тисячоліття?!
У цісаря ви підмітали сміття
І цілували віденський канчук!

IV

В мені живе одна клітина
Вогню твого, але вона
То зблискує, мов гільйотина,
То плаче й рветься, як струна,
То кров мою, обдерту з плоті,
Вганяє блискавкою в світ,
То спалює мене в роботі,

То кличе в темноті — на звіт,
То піднімає серце в жмені,
Як море човец, то пече,
Як божі хомути й ремені,
На людське впряжені плече,
То спопеляє терпеливо
В душі моїй злобу стару,—
Через твоє вогненне диво
Я весь ніколи не помру.

V

Живи, Іване, сину Якова,
Хрещений потом і слізьми.
Твори, хай наша доля шлакова
Народить крицю в надрах тьми.

Живи, прикований до молота,
Камінням битий звідусіль.
Твори, нехай душа розколота
Дає словам цілющий біль.

Живи, закиданий попівськими
Прокльонами, навек живи.
Твори, хай мислі стануть військами,
Як ті повстанчі хоругви.

Живи, стережений жандармами,
Шпиками вітаний щодня;
Твори, поганьблений бездарними,
Червивими, як порохня!

Живи, осяяний багнетами,
Прозрілий крізь тюремний змрок;
Твори, таврований клеветами
Корони, кутої з кісток!

Живи, навідуваний хворою
Печаллю темної пори;
Твори, болящий непокорою
І справедливістю, твори!

Живи, проклятий недолугою,
Лячною підлістю тхора;
Твори, наповнений потугою
Любові, мудрості, добра!

Живи, між дурнями надутими,
Що пнуться в генії, живи;
Твори, навік припнутий путами
До купин злої мурашви!

Живи, підносячи розплющену,
Побиту честь і чистоту;
Твори, задивлений в будущину,
В святої людськості мету!

Живи, незламаний за ґратами,
Розп'ятий на твердій журбі;
Твори! Тебе народ читатиме
І воскресатиме в тобі!

B

*ірмі
з Пармжа*

Заснув я міцно, зморений з дороги,
А хмари йшли, і падав я крізь них
На рідні гори, на пахучі стоги,
Де спав давно в обіймах молодих.

Над ранком дощ паризькими дахами
Забігав і збудив мене. В півсні
Я чув, як грають металеві рами,
Бубнять важкі краплини по вікні.

В тій музиці, в сумному хлюпотінні,
Прилинув голос милої: «Ти спиш?»
Забутий сон десь на карпатськiм сiні
Сяйнув, як сонце, й освітив Париж.

Могила Наполеона

Собор. У підлозі — ніша.
В землю вікно, а там —
Слава його найбучніша,
Безконечного тління храм.

Червоного мармуру брила —
Неначе застигла кров
Армій, що їх розгромила
Переможна його корогов.

Та на кожному полі бою
Більше крові звитяжці дають.
І приганьбленою журбою
Обертається люта можуть.

За стіною — колоди в стосі,
Там латає знамена павук.
Там безрукі майструють досі
Яворові протези рук.

Орденів заржавілі грона
Ще подзвонюють з темноти.
Для солдатів Наполеона
Там ще досі роблять хрести.

Проймає печаль, а не подив —
Ось правда ракет і шпаг —
Відлтий з крові народів
Імператорський саркофаг.

В Латинському кварталі

Десь у Латинському кварталі
Наповнені думками очі
На тебе глянуть, і відляже
Від серця бруд і гострий смуток;
Там над книжками злотні коси
Течуть і глибоко спадають
Тобі, як жмуток сонця, в душу;
Там стапеш ти біля кіоска
Книжкового й простягнеш руку
Війонові — так ось де він
Свої печальні «Заповіти»
В нових виданнях продає.
Ніхто його не впізнає,
А ти побачиш слід на шиї
Від зашморгу, й душа занеє,
Застигне в горлі здиву крик.
Мовчи! Поглянь на свій кадик,
Бо, може, є сліди на ньому
Смертей опришківських! Нікому
Не говори, в який ти вік
І як з-під шибениці втік!
Десь у Латинському кварталі
Ти спинишся біля книжок,
І смерть свою ще на Каялі
Згадаєш, як осінній змрок.
Кивнеш Війонові, і зором
Погладиш коси золоті,
І знатимеш: тобі не сором
За кожную смерть свою в житті.

Музей воскових фігур

Той — від pana бога, той — від pana хама,
Обличчя із воску, а в очницях скло.
Не музей — вселюдська жива панорама,
Скільки ж манекенів тут пройшло!

Той — із міністерства, той — з комісаріату,
Той — банкір, той — злодій,
той — любитель рим.

Йдуть, щоб подивитися за маленьку плату
На людей великих поглядом скляним.

Входять і виходять. Тутешні й заморські.
Ситі, задоволені з грошових кар'єр.
«От кому б стинати голови безмозкі»,—
Думає восковий Робесп'єр.

На вулиці Марі-Роз

В непоказних і стемнених кварталах
Студент поміг ту вулицю знайти.
«Ленін! Сюди!»

В очах тривожний спалах.
Два слова, а йдемо вже, як брати,
По закапелках аж до того дому,
Де жив Ілліч...

Там спішно так: «Адью!»
Вогонь лякливий в оці молодому
Спалахкотів, опікши кров мою.
Стою зніяковілий під стіною,
А мій Вергілій знітився й поник.
І раптом відкриваю суть:

за мною
Зухвало стежить елегантний шпик.
Стоїть у брамі й поглядом ламає
Хребет (еге ж, я бачив не таких!),
Але «мій брат» сміливості не має,
Прощається, мовляв, пора до книг.
Це обережність мудра і далека,
Що нею славиться міщанська рать.
Є комуністи, але ж картотека
В поліції про все повинна знать.
Ну що ж, іди, нещасний мій спудею,
Тобі довіку жити без мети,
Наполовину бути за ідею.
Наполовину проти неї йти.

Ростиме горб, котрим тебе сьогодні
Нагородив донощик і лакей.
І всі твої пориви благородні
Трутизною зайдуть в серця людей,
Зігнешся ти, не випросивши в долі
Стрункого дня на свій жахний полон,
Бо, хто шпика злякався, той поволі
Обернеться в шпика.

Такий закон.

Страйк смітників

Ніщо так не росте, як сміття,
Ніщо так пишно не цвіте
І так ніщо, як труйне цвіття,
Не вабить зору, а проте

Париж хвилюється. Вже три дні
Він не підметений. Біда.
Не йдуть машини самоскидні,
Надходить давня ворожда.

В газетах заклики і звіти,
А сміття важко налягло
На місто. Бідні самоцвіти
Кричать: «Рятуйте нас, Мітло!»

Мітла, і Помело, і Віник
Сказали: «Ні!» І виник страйк.
І запах неможливий виник,
І в смітті відродивсь Клондайк.

І мерія, і жандармерія
Виходять з берегів — ревуть.
А Віник п'є вино. Феєрія.
Мітлу вже на частини рвуть.

«Гей, діаманти і рубіни,
Не підметем, — кричить Мітла. —
Хоч наставляйте карабіни,
Хоч нас поспалюйте дотла.

Все. Баста. Скінчилася казка.
Зайдіть до наших підворіть.
Живіть без нас, а ні — будь ласка,
Ви нам зарплату підніміть!»

А Віник п'яний був. Одначе
Він став з Мітлою заодно.
І веселилося сміттяче,
Смітюшне, та не мертве дно.

Вже біля панського порога
Валами покидьки росли.
Була вже близько перемога —
Ціль справедливої Мітли.

А Помело
пішло
підмело
друзів своїх
підвело
самоцвітів
шукало в смітті
а сміттям
само було.

Повії

Он там вони, попід будинками,
Подібні до каріатид.
Японки з шведками-блондинками
І Франції одвічний встид.

Проходжу, гинучи від сорому,
Впадаючи в болючий шок.
Невже на цьому світі хворому
Є лиш вогонь оцих жінок?

Невже зігрів, не взятий зрадою,
На цій землі він кожну п'ядь?
Навіщо я життя розгадую,
Коли вони он там стоять:

Сумні, зневажені, опльовані,
Ядучі, ніби квіти зла,
Немов пожежа, розмальовані,
І вигаслі, немов зола,

А ті, хто любить гниво лакоме,
Хто перепродався стокрот,—
Ті під'їжджають «кадилаками»,
Готують слинявий банкнот.

Збудилась Анна-королева *
І стала при вузькім вікні.
Немов дитяча плоть рожева,
Туман світився вдалині.

В печері лісу, як офіра,
Горіло сонце. День — як дим.
Зір воїна, а може, звіра
Мигнув за деревом сідим.

Не страшно їй! Вона — владчиня.
Це Франція — престол її,
Коронами набита скриня,
Слуг і прислужників рої,

Забави, полювання, прощі,
Важких ночей камінний крок,
І дороги, і найдорожчі
Години й дні коло книжок.

Це Франція, її держава,
Її фортеці та полки...
А звідки ця сльоза блискава,
Що попала кісники?

---

* Анна Ярославна, дочка Ярослава Мудрого, дружина Генріха I, королева Франції з 1049 р.

Чого тужба так серце тисне,
Немов чиясь рука німа?
Держава є — нема вітчизни,
Потуга є — душі нема!

Та ні! Був сон! Душа озвалась
І засвітилась, як блакить.
Стояла Анна і боялась,
Що сон пройде, перещемить.

Їй снівся батько. Тихий. Мудрий.
Молодша лагідна сестра
І Київ, янгол златокудрий
З блакитними крильми Дніпра.

B

*ірши
з Афганістану*

Ця подорож така неждана,
Як грім на сніжній рівнині.
Афганістан — глибока рана,
І вже вогонь її в мені.

Навіщо я відкрився горам,
Де кров звисає з гострих скель,
Навіщо перейнявся горем
Вдовиних ялових земель?

Ми вже своє відбідували,
Ми вже зійшли з печальних плах,
Нащо ж мені глевкі дували,
Німі й голодні, як аллах?

Чому в затемненім Кабулі
Я жду на постріл крізь вікно,
Літа свої перемайнули
Складаючи, як доміно?

Чого радів я в Шібіргані
На мітингу, немов хлоп'я,
Так ніби прапори багряні
Приніс туди не хтось, а я?

Чом я на білім перевалі
Прибитий, як під снігом цвіт,

Біля чужих могил з печалі
Шептав Шевченків «Заповіт»?

Я почувуюсь до провини
За те, що тут горить земля,
За металеві громовини,
Що йдуть додому звідсіля!

Та не могли ж ми власну віру
Розбити, як весільну¹ крещ,
Коли за шатрами Паміру
Збухнули стовбури пожеж!

Бо ми народжені для бою
За людство вільне і нове —
Себе ж ми віддали,
як зброю,
Народові, що пута рве.

Ні, ми знамен не позичали, —
Тут вирости вони з біди,
Як сонця нашого причали,
Обкуті світлом назавжди.

Гасить же самолюбства гноти,
Що з них трутизна йде бліда, —
Ми будемо страждати доти,
Допоки в світі є біда.

Гасить димок, що йде із лою
Застиглих, мертвих почувань, —
Або розвійтеся золою,
Відкрийте свого серця грань!

Це той же камінь, на котрому
Нам треба сплакати свій біль,
Це та ж дорога, що додому
Веде крізь смертну заметіль.

Це та ж війна, що наді мною
Колись гриміла, тут гримить;
Перебинтована чалмою,
Горить моя душа, горить!

Пістолет

В Кабулі
1362 року
За мусульманським календарем
Дали пістолет мені,
Лялечку однооку.
— Поноси,— сказали,—
Пізніше заберем.

Чорт його знає,
Як носити?!
З-за ременя вивалюється,
Тисне в живіт.
Залізо проклятуще
й несамовите
То випрямляє,
То гне,
Як радикуліт.

Та найгірше оте,
Що, куди б не покласти
Його —
На стіл, під стіл,
На ліжко, на трюмо,
Воно обертається,
Хоче на тебе напасти,
Цілиться в тебе само.

Сиджу за столом —
Впивається в спину
Поглядом темним і студеним
як лід.
Давай, думаю, дома його покину.
Але ж ні —
Вибігає за мною вслід.

Прокидаюсь вночі —
Воно біля скроні!
Дивиться крізь мене,
Як поет-побратим.
Чую постріл,
Чую промови похоронні,
Слова, розчинені сиропом нудким.

— Заберіть, — благаю, —
Цю іграшку в мене! —
Забрали.
Свобода.
В кишені — урюк...

А хто забере те залізо шалене
В людськості з рук?

Ми не будем знати про те нічого,
Коли воно вдарить
О нічній порі...
Ми не будемо жити довше від того,
Що переміним
Календарі.

Залізна леді

По табору біженців, у Пакистані,
Ходить галантна англійська пані.

За нею — лови: фотокамер триста!
Леді з ягнятком — жива Пречиста.

Ягнятко біле, чорненькі вушка;
Леді сміється, як щebetушка.

На неї дивляться діти голодні,
Але посміхатись вони не годні.

А добродушна пані англійська
Бородатих пуштунів агітує до війська:

«Вбивайте червоних, Джалали
й Ахмети!
Я дам автомати і кулемети!»

Леді говорить різко-різко,
Леді розпикається, мов залізко.

Леді залізна, леді з металу,
Від сказу вона біліє помалу.

Вже під нею травинка спалахкотіла,
На руках забляєла ягничка біла.

А леді говорить, огнем обнята:
«I give your guns! * Вперед, хлоп'ята!»

Афганці сидять, як пророки біблійні.
Печальні, непроникливі, супокійні.

Дивляться в далеч крізь ту актрису,
Їм зброї не треба, їм потрібно рису.

А в їхніх зіницях, коли придивиться,—
Сіра пилюка кров'ю іскриться.

Там видно долину, а в тій долині
Сто тисяч англійців лежить донині.

Лежать порізані, сніжком прикриті —
Ось очі пророків несамовиті.

Леді погасла. Леді застигла.
Блиснули очі в ягняти, як в тигра.

Наче ворона на ожереді,
Спохмурніла, зчорніла залізна леді.

Сіла в машину, хряпнули дверці.
Афганський ніж обернувся в серці...

---

* Я даю вам зброю (англ.).

Копують в запас могили завбачливі люди
афганці...
Щосили я крикнути хочу: — Гей, ви,
закуті злобою,
Не виграти вам ніколи з народом розбудженим
бою,
Нема вже назад дороги від Інтернаціоналу,
Від Леніна до Корану, від бурі —
в тюрму оспалу,
В гробовище вам не загнати
свободи протуберанці, —
Встають до життя пового
завбачливі люди афганці.

Месрабад

В кишлаку Месрабаді печальні жінки,
Мов камінні баби, що стояли віки
Серед скіфських рівнин.

Обдерта сльозами,
Немов зльодоватілими мотузами,
І полум'ям смерті краса степова.
В кишлаку Месрабаді кожна жінка —
вдова.

Їхні темні мужі, гостролиці, як піки,
Їхні злиднями вимордувані чоловіки
Відійшли, скаменіли, озвіріли з бід,
Розділились, побились на криваві сліди,
Бились просто з ненависті,

з голоду,

з нужі,

До жінок, до аллаха, до смерті байдужі,
Повбивались навзаєм на вогненній межі,
Між ярами-світами їхні темні мужі.
Повбивались вони, від ненависті ниці,—
Автомати взяли їхні жони-вдовиці,
Не для кровної мсти,

не для підлих атак,

А щоб смертним огнем захистити кишлак;
Захистити стіну, захистити дворище,
Захистити дитя, що до серця найближче,
Захистити арик, щоб із кров'ю не зник,
Захистити свій плач,

переламаний крик,

Перетоптаний цвіт в закривавленій глині,
Переляканий сміх, що вібрує в дитині.
І немає між ними злоби, ані зла,
І стоять з автоматами край джерела
Переплакані жони в нічному караулі,
А за стінами вогнища й діти поснули,
Мов ягнята —

зола гріє замість кошуль...

І немає на світі справедливіших куль,
Як ті, що вслухаються в ніжний курок,
Що обкуті журбою месрабадських жінок.

Чадра

Чадра не має вуст, ні носа,
Ні вух, лиш там, де очі,— сить...
Глуха, німотна, безголоса,
Як зрячий стовп вона стоїть.

Лиш блиск очей крізь ніжні ґрати,
Хвилюючий, закритий блиск.
Ах, якби підійти й обняти
Це гарне бервенце впритиск.

Так стиснути, щоб закричала,
Щоб криком розірвала тканьь,
Щоб вийшла радісна й зухвала
З одеж предвічних і страждань.

Щоб засміялася лукаво,
Мов кротке дитинча знадне,
Щоб руки розвела ласкаво,
В той сміх впускаючи мене.

Щоб станом трепетним заграла,
Скидавши білі пояси,
Щоб непомітно показала
Смаглясте вушко з-під коси.

Щоб, як рожевий зацвіт групі,
Дихнули ніздрі вітром гір,

Щоб од жаги, немов од стужі,
Плоть побіліла, як папір.

Стою — й вона стоїть навпроти.
Верба обрубана, як паль.
Лише зіниця сьйні темноти,
Лиш ночі східної печаль.

Чотки

Мушмула росте. Молиться мулла.
І пасеться мул, наче сива мла.
А в руках мулли чотки кам'яні.
А в очах мулли — проминулі дні.
Скорбнощі й тужба в тих його очах,
Ніби цілий світ 'перев'яв-зачах.

Я кажу йому: «Набожний мулло,
Вже не буде так, як давно було.
Ні король, ні шах, ані Гульбіддін *
Не повернуться — всі вони вже тлін.
Воля не для них, а для бідолах —
Справедливості хоче твій аллах!»

А мулла мені чотки подає:
«Ось воно, життя, — що було й що є.
Камінець прийшов. Камінець в руці.
А за ним ідуть інші камінці.
Хай це буде шах, — ти його познач, —
Був і знов прийшов, хоч бери і плач.
Все вертається на круги своя —
Мабуть, хоче так біблія твоя».

Я кажу йому: «Мудрий мій мулло,
А візьми-но ніж або гостре скло —

---

* Гульбіддін — один з ватажків афганської контрреволюції.

Чотки розітні й камінці розсип —
Бачиш тільки верх, подивися вглиб!
Революція — то священний ніж:
Зашморг на душі — не терпи, а ріж!

Все вертається на круги своя,
Але б'ється вік, наче сулія,
Розсипається шахів темний час,
Розривається зношений атлас,
Повертається на круги своя
Сонце доброти, ласка життя,
Та не вернеться — ти його поміть! —
Камінь рабства й зла — це закон століть».

Мушмула росте. Молиться мулла.
І пасеться мул, наче сива мла.
А в руках мулли чоток вутла нить,
Думає мулла, як її зміцнить.
Вже вона гнила, скоро їй кінець,
З чого б то новий сплести курманець,
Висукати шнур, грубий воловід,
Щоб розсипаний вирівняти світ,
Нанизати в ряд мертві камінці,
Затиснути час в темнім кулаці!
«Гей, бувай здоров, хитрий мій мулло,
Камінці твої йдуть під помело,
Бо розпалися чотки, що тобі
Насиляв пророк в скорбності й журбі!»

Верблюд

Вертольоти проходять низько —
Видно темний, хом'ячий світ.
На пустизні верблюд-бідачисько
Випасає колючий дріт.

Забігає бадилля в нори,
Заривається в тьму ховрах,
Та не спудять верблюда мотори,
Він не знає, що таке страх.

Стрілянина хитає скелі,
Та не чує верблюд пальби.
Він залізну траву пустелі
Укладає в тяжкі горби.

Обертаються брили в пір'я,
Розлітаються від вогню,
А верблюд стоїть, як міжгір'я,
І жує будяків броню.

Кулемети зятято косять,
Де піски ніби фалди бекеш.
— Відступися! — верблюда просять.—
Ні за цапову душу вмреш!

А верблюд відступитись не хоче,
Не для нього цей дивний знак.
Хай земля навкруги палахкоче —
Він вилизує солончак.

А коли під крило рятівниче
Принесли кривавий покіс,
Він почув, що пастух його кличе,
І до неба голову зніс.

Мов завізваний тайно пророком,
Наслухаючи типу небес,
Він широким, спокійним кроком
Одійшов і за овидом щез.

Шукрія

Крізь гори, вкриті сніговою,
Крізь хмар гіллястих білу хвою,
Крізь жовту куряву доріг
Дивлюсь-вдивляюся в афганку,
Принадливу, як юний гріх,
Що світить на порозі ранку.

Це — Шукрія. Вона сміється.
Сміх, як обруч, навколо серця
Біжить, і тисне, і пече.
А ще я бачу в мить блаженну
Дівоче висмугле плече,
Неначе різьблене з ебену.

О господи, невже сідому
В країні грому та содому
Дівочий усміх стерегти
Та задивлятися на плечі,
Що сліплять блиском смаготи,—
Та це ж неприпустимі речі!

Ну що ж, розпніть мене, святоші,
Я винен: погляду розкоші
І плоті хтивий ебоніт
Просяяли в моїй печалі,
Звелівши вмерти за цей світ,
Де Шукрія стоїть найдалі.

Майстер

Хашім — це музика. Він грає на бубнах.
Шістнадцять ударів за мить!
Шістнадцять ударів легких, дружельюбних,
Шістнадцять ударів, як блискавка, згубних,
Шістнадцять ударів, як постріл, гримить.

Не в швидкості справа, але для початку
Попробуй догнати — та-га!
Е ні, одним подихом треба, мій братку,
Шістнадцять шістнадцяток вгнати
в десятку —
Оце тобі майстрова нота крута.

Хашім на ситарі * індійському грає,
І сходять на землю боги,
Вкривається колосом поле безкрає,
Щось Брама навколішки Крішну благає,
Завмер подивований люд навкруги.

Хоч діло не в тім, щоб богів чаклувати,
Одначе попробуй — ага?!
Покора — це гордість, а шати — це шмати,
Божественний дух не гнітять каземати,
Його пропікає любові жага.

---

* С і т а р — муз. інструмент.

Хашім наслухає затаєні звуки,
Бере золотистий рубаб *,
І струни горять, ніби сльози розпуки,
І туга до крові опалює руки,
А радістю бути вона ще могла б!

Не в радості справа і навіть не в тузі,
Та все ж таки спробуй — знайди
Ті ноти, коли відчахнулися друзі,
Лиш вітер лишився і стогне в галуззі,
І правда чистішою стала з біди.

Хашім награє на печальнім суруті **,
Мелодію ловить, а вже
Обличчя зникають, розгнівані й люті,
Звільняються душі, ненавистю скуті,
Зривають із себе все темне й чуже.

Не в рідному ясність, але для начала
Попробуй пізнати своє;
Коли доброта ще в тобі не пропала,
Зроби, щоб вона з глибини зазвучала,
Бо зверху не звук, а пилюка встає!

Хашім — це музика. Він грає на бубнах.
Його називають — устод ***!
Шістнадцять ударів легких, дружлюбних,
Шістнадцять ударів, як блискавка, згубних, —
А потім шістнадцять високих і трубних
За хвилю, в якій воскресає народ.

---

* Рубаб — муз. інструмент.

** Сурут — муз. інструмент.

*** Устод — майстер (на мові дари).

Моя Вкраїно, ти мене
За цими горами не бачиш,
Та знаю, знаю: не пробачиш,
Коли злякається й клякне,
Та й облетить, немов купава,
Моя душа поміж бескеть...
Я — твій поет, і син, і кметь,
Твоя кровина нелукава,
Так дай вернутися — прийти
З вогню — з вогнем, з біди — з бідою,
Зі смерті — з вічно молодю
Жагою правди й доброти!

Цеглястої пилюки тюль,
В блакитній паморозі гори,
На каменях сліди від куль,
В зіницях — залишки покори.

Та сонце ходить, як дитя,
Збирає гільзи і набой,
І вже в очах горить знаття
Душі невірної, нової!

Пилога лежить на чорних каннах —
Не здмухнуть.
Шестилітні хлопчики в дуканах
Продають.

Ах, які вони рухливі й бистрі
До гроша.
Увихаються, немов на вістрі
Палаша.

Все в них є, чого душа бажає.
Але ж цить —
Щось мені мов серце заважає,
Щось болить.

Он снують вони в базарній гуцці,
Як стрижі.
Шахраї маленькі, невсипуцці
Міражі.

Десь далеко в горах бій клекоче —
За дітей!
Там боронить серце ластівоче
Прометей.

Революціє, моя дитино,
Не корись,
Ти в душі дитячій непровинно
Сотворись!

P

убаї

1

З рук матері ми сходимо та йдем
 Шукати свій плодючий чорнозем;
 Вертатись до тих рук потрібно з хлібом,
 А ми тягар землі до них несем.

2

Колись давно не мав я наче тіла.
 Душа. А на душі — сорочка біла.
 Почав огонь палити плоть мою,
 Як ластівка крізь мене пролетіла.

3

За лісом — небеса поморщені, мов хром,
 Десь там реве, гримить, гуде аеродром.
 У серці солов'я від грому спів розпався,
 Мов крові крапелька,
мов світовий огром.

4

Все зроблять автомати: продадуть,
 Розмелють, випечуть і подадуть,
 З'їдять, лиш тягаря з душі не знімуть,
 Добра з ненависті не накують.

5

Ми тільки почали розгадувати світ,
 В щілину глянули, як діти з-за воріт;
 Чи нам відчиняться пізнань важкі
ворота,
 Чи вирве нам серця роздорів динаміт?!

10

Я бачу темряву перед початком сну.
 Мов у терновий кущ, вступаю в ту стіну.
 Як очі затулю, відкрите буде серце,
 Як серце затулю, то зір собі проткну.

11

Щоб яблуня твоя родючою була,
 Забий у неї цвях! — порада трохи зла,
 Та каже так народ.— Забий,— додам,—
допоки
 Є в дереві дух живий, а не мішок дупла!

12

Дрімають на карнизі голуби,
 Не боячись ганебної судьби —
 Крилатим будучи, з висот упасти
 Під ноги ярмаркової юрби.

13

Не жаль мені, що житиму лиш раз,
 Та жаль, що згасне мрій моїх алмаз.
 Його засвітять інші, та не буде
 При наших світлі паяспішим нас.

14

Пригадуй смерть, допоки ти здоров,
 Допоки, мов лошиця, грає кров,
 Бо той життя не відає, хто смутку
 Хоч раз у radoщах не поборов.

Моя душа — як ліс. Там чути свист і рев.
 Могутні стовбури стоять між синіх мрев.
 Та скільки там живла постріляно й побито,
 І скільки там лежить поламаних дерев...

Смерть очищає землю, і вона ж
 Оповлює планетний екіпаж.
 Коханця служить їй, але за ким це
 Блакитний плац несе вона, мов паж?

Негідники ростуть, немов пирій.
 Рoste й добро на цій землі старій.
 Я тлінності закон благословляю,
 Але ж і плачу в скорбності гіркій.

Я стрів гриба, пройшовши три ліси,
 Кажу йому: — Ти божество краси! —
 А він: — Я добре знаю людську вдачу,
 Мене похвалиш, а тоді з'їси.

Дивуюся, що я живу,
 Що бачу сонце і траву;
 Дивніше ж те, що вмерти маю,
 Піти з яви у неяву.

Зустрів я ту, котру любив колись.
 О серце, де ти, затремти, озвись!
 Мовчить. Мене немає вже на світі.
 Я був тоді, як вперше ми зійшлись.

21

Своє життя ти спланував на триста літ,
 Добра всілякого надбав на триста літ,
 А завтра вмреш, якраз коли воскресне
 Поет, що пісню написав на триста літ.

22

Це знають лікарі: на дні мого ока
 Була пухлина. Там — пустеля, мов опока.
 Все випалив огонь. Біля жахних пожеж
 Металася душа, безрадна й одинока.

23

Ви любите лише себе? Любіть.
 Збирайте в серці самолюбства їдь.
 Ні! Ні! Вона вас зажене в могили,
 Щоб вашим трупом землю отруїть!

24

Із цього поїзда, що так прекрасно йде,
 Потрібно висісти, але не знаєш де,
 Де станція твоя — така печальна й тиха,
 Що вже не чутимеш, як потяг твій гуде.

Життя подібне до книжок: одна
Грубезна — та порожня і дурна,
А та, тонка, — мов сонце. Та буває
Все навпаки. Чому? Ніхто не зна.

Що більший самолюб і фарисей,
То більше прагне шани від людей.
Він так її приймає обережно
І крадькома, як чайові — лакей.

Вже маска до обличчя приросла,
Та ви не пап свого ремесла.
Ви граєте: в лиці брехні не видно.
Та в лагідному слові повно зла.

Я птахом був колись, та світ мене зловив,
В людину обернув, скропивши потом жнив.
Коли сказати щось я маю — задихаюсь:
Б'є в слово полум'я, що в крилах я носив.

Поволі той вогонь, що ти для мене мала,
Розкрали чи й сама його ти роздавала...
А я також — немов ромен без пелюсток, —
Та не твоя рука їх пестила й зривала.

На милицях з війни додому він прийшов,
 І впала перед ним його свята любов,
 І, ногу з дерева цілюючи, шептала:
 «О щастя ти моє, о клен мій чорнобров!..»

Я прокидаюся вночі й чекаю днини,
 Перераховую свого життя провини.
 Повільно час іде. Безжурна голова
 З такою швидкістю вдягається в сивини.

Як батько вмер, я взяв його свічник
 І палицю. Наївний віршівник!
 Замало цього спадку, щоб світити
 І не боятися, йдучи в темник.

Проходив я і всюди вздовж доріг
 Дерева бачив — не зривайте їх,—
 Бо як же я повернуся додому
 Пустелею — на батьківський поріг?!

Коли любов являлась палахка,
 Бог блискавок з тремтінням юнака
 Ставав не полум'ям, а обертався
 В дощ золотий, у лебедя, в бика.

Далеко там, де видно світу днище,
 Де світить у тополях кладовище,
 Мій зір літає, наче гордий птах,
 Та опускається все нижче й нижче.

51

Бувало, мати кличе, та дарма,
 Я з книжкою сховавсь — мене нема.
 І досі голосу в книжках шукаю,
 Того, що я зневажив легкома.

52

За світлом зір, за межами думок
 Ще мусить бути щось, мов килимок
 Поза дверима світу. Хто там ходить?
 Хто пробує наш розум, як замок?

53

Чиє це все павкруг? Ні, не твоє, небоже.
 Чиє ж воно, якщо — не людське і не боже?
 А може, правда, біль і дивина життя
 В тім, що належати нікому світ не може?

54

Від слабкості ми божества творили,
 Випрошували мужності і сили!
 А від потуги ми пізнали страх
 Богів, котрі самі себе побили.

Немов гаршун, загналась думка в плоть,—
 Не відчепитися! Не побороть
 Ту силу, що тебе світами тягне,
 Немов кита морями — вбивча лодь.

Який великий світ, не можуть знати
 Ні космонавти, ані дипломати.
 Вагітна знає це, що свій живіт,
 Як світ, руками заслоняє... Мати!

Відходить все, як золоті черешні,
 Серця ржавіють, як в памулі блешні,
 Але цвітуть і сяють кожен день
 Юнацькі мрії про літа прийдешні.

Не був я справедливим до кінця,
 Прощав покійникові, грав сліпця;
 Над мертвим вовком говорив промову
 Так жалісно, що плакала вівця.

Вернутися? Куди? В гірке чумакування,
 Як сіль текла з очей, розпродана зарання;
 Є вороття, але немає більше сліз,
 Даремно зваблює віддалене страждання.

Вогонь ненависті я піс, немов самум,
 На парфумованих поезій бідний тлум;
 Минає час — вони безслідно пропадають,
 Навіщо ж я здіймав такий пекельний шум?

Як той весняний дощ, розсіяний по пиві,
 Живеш ти в райдужнім пориві і надриві,
 Та, живлячи лапи, де виростає хліб,
 Годуєш бур'яни ненависні й злостиві.

Не блиск очей, а тільки мислі гра
 Припаджують тебе, душе стара;
 Мені твої зальоти платонічні
 Все ж в очі лізуть, ніби мошкара.

Кохана, знаєш ти всі лагідні слова,
 Що ніжне світло звуть з глибин мого ества,
 Але мовчиш, бо ти вже відаєш віддавна,
 Що світло йде з вогню, який мене вбива.

Вже радістю стає вчорашній жаль,
 Вже обертається в іржу нещасна сталь,—
 Та далі нас несе понад безодні
 Пружина мислі — світова спіраль.

З М І С Т

ЧАС ПРАВДИ

«Франківщино! Моя висока земле»	4
Ода комуністичній силі	5
Час правди	7
Крилата брама	8
Мати	10
«Свято матері моєї — спаса»	11
«В тій хаті, де не був ти відтогідь»	12
«Рано-ранесенько дитину в садок»	13
Смереки	14
Бабуся з квітами	16
Весняна балада	17
Яблучне вино	18
Вогонь	20
До валка пшениці	21
«Шукаю в очах поета»	23
Рядок вірша	24
«Жадаючи лиш слави й пишноти»	25
«Мій болю, я вже посивів»	27
Натхнення	28
Слово	29
Краків	31
«Я в кожнім камені знайду»	33
«Не пам'ятаю коли я жив»	34
Між яворами	35
«Мене злякала сивина»	36
Танець Гоголя в Римі	37
До Маяковського	39
Ярослав Івашкевич	41
Нагайка Салавата Юлаєва	43

ЗАДИВЛЕНИЙ В БУДУЩИНУ

«Не жалкую, що обрав тебе в дозорці»	46
До матері	47
Іван Франко перед скульптурою Мікеланджело Буонарроті «Мойсей»	49
Живн, Іване, сину Якова	54

ВІРШІ З ПАРИЖА

«Заснув я міцно, зморений з дороги»	60
Могила Наполеона	61
В Латинському кварталі	62
Музей воскових фігур	63
На вулиці Марі-Роз	64
Страйк смітників	66
Повії	68
«Збудилась Анна-королева»	69

ВІРШІ З АФГАНІСТАНУ

«Ця подрож така неждана»	72
Пістолет	75
Залізна леді	77
«За містом, на військовому кладовищі...»	79
Месрабад	81
Чадра	83
Чотки	85
Верблюди	87
Шукрія	89
Майстер	90
«Моя Вкраїно, ти мене»	92
«Цеглястої пилуки тюль»	93
«Пилука лежить на чорних капнах»	94

РУБАХІ

Дмитрий Васильевич Павлычко

СПИРАЛЬ

Стихи

Киев, «Радянський письменник», 1984

(На украинском языке)

Редактор Д. А. Головки

Художник В. С. Соловйов

Художній редактор П. Х. Ткаченко

Технічний редактор Л. Д. Макаруч

Коректор С. І. Слабошевська

Информ. бланк № 1623

Здано на виробництво 24.07.84. Підписано до друку 06.11.84. БФ 26160. Формат 70×90¹/₃₂. Папір для глибокого друку. Звичайна нова гарнітура. Високий друк. 4,1 ум.-друк. арк. 4,47 ум. фарб.-відб., 3,29 обл.-вид. арк. Тираж 16 000 пр. Зам. 4—275. Ціна в оправі 85 к. Видавництво «Радянський письменник», 252054, Київ-54, вул. Чкалова, 52. Київська книжкова фабрика «Жовтень», 252053, Київ, вул. Артема, 25.

Павличко Д. В.
П12   Спираль : Поезії.— К.: Рад. письменник,
1984.— 110 с.

Головний мотив нової книги віршів Дмитра Павличка, лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка,— вірність рідній землі; крізь всі розділи її проходить образ матері. Особливість збірки, створеної по свіжих враженнях від поїздки до Афганістану й Парижа,— в пристрасному ствердженні принципів нової, соціалістичної моралі.

П $\frac{4702590200-170}{M223(04)-84}$ 112.84

У2

